

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 6

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

21. MARCA 2012

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Každý chce dlho žiť. Ale nik nechce byť starý – konštatovala istá deväťdesiatjedenročná starinka. V spoločnosti, kde nikto nechce byť starý, staroba môže mať pocit nešikovnosti, niečoho, čo sme dopustili vlastnou vinou a čomu sa isto mladší vyhnú. Uvádza sa, že všeobecné očakávania starších voči mladším skupinám a opačne, boli založené na povdomí reciprocity, očakávania, že súčasní starí majú právo na benefit z toho, že aj oni v mladosti pomáhali udržať svojich starých. Ďalej sa uvádza očakávanie starých ako generačná spravodlivosť, teda, že starí sú vnímaní ako cenná časť spoločnosti, ktorá čosi odovzdala mladším a udržiavala pre nich podmienky.

Marec – poberaj sa starec

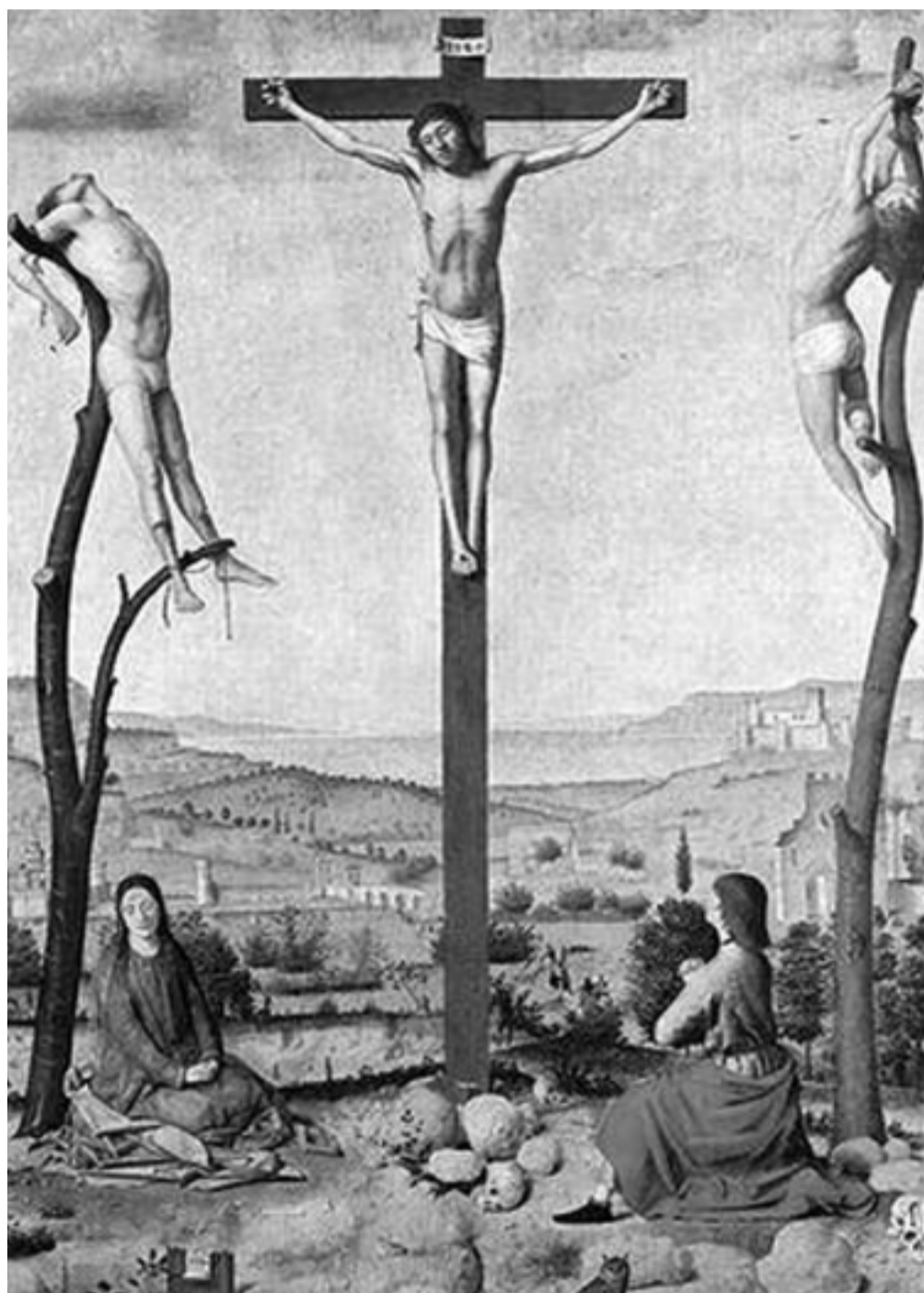
Toto môže byť špeciálne nalomené v postkomunistických krajinách v dôsledku nevhodného transformačného programu.

Nakoniec existuje súcit s vekom, predstava, že starší majú mať viac pohody ako mladší. Sú slabší, a so slabšími treba pestovať solidaritu. Pramení to z kohortovej skúsenosti, teda skúsenosti, ktorú generačná skupina spoločne utvárala v istých historických a kultúrnych podmienkach, ktorých súčasťou bolo aj kresťanstvo a jeho antropológia človeka so záberom na celý život. S programovým, už výchovou odmietaným heslom – uži dňa. Mladšie generácie sú vystavené enormne zníženým podmienkam sociálneho bezpečia, skúsenosti zo zníženého významu rodiny a teda aj zmyslu pre širšiu rodinu, silnému pracovnému tlaku, odosobnenému prostrediu, redukovanej sociálnej pohode, posúvaniu veku odchodu do dôchodku, racionalizácii sociálnej a lekárskej starostlivosti s požiadavkami na spolufinancovanie. Potláčaniu kresťanstva a naopak - pohľadu na život ako hru, a nie ako úlohu. Dá sa preto očakávať zmenený, menej ústretový, ak nie kritický postoj mladších generácií k starším.

To sa odohráva na vedomej úrovni.

Na podvedomej úrovni môže starý človek vyvolávať úzkosť týchto mladších generácií, pretože je evidentným vyvrátením téz o živote, ktoré prijali zo svojho virtuálneho sveta, kde panuje okamžité sebauspokojenie, kde sa buduje zvrátený koncept ekonomiky s hodnotou vo veciach, a nie v ľuďoch. Kde chýba kritické myslenie.

To môže byť príčina dokonca nepriateľských postojov voči starým, a to už v blízkej budúcnosti.

Antonello da Messina: Ukrižovanie s Máriou a Jánom, 1475 Antverpy

Dá sa pozorovať istá ideologizácia v pohľade na starobu a isté ignorovanie ľudského a vedeckého pohľadu na starnutie, respektíve selektovanie iba toho, čo vyhovuje tejto ideológii. Hovorí sa o úspešnom, pozitívnom, aktívnom starnutí, ale aj o **STANISLAV HVOZDÍK** normálnom veku a prijatí svojho veku. Úspešné starnutie predpokladá dobré bytie po celý život, aj v starobe. Pozitívne starnutie predpokladá odloženie všetkých negatívnych dôsledkov starnutia na tak dlho, ako sa len dá. Aktívne starnutie zase vidí optimum v tom, že sa predĺži pracovná aktivita staršieho dospelého na čo najdlhšie obdobie.

Tým sa však z etiky môžu vyčleniť všetci tí, ktorí sú na tom horšie alebo zle. V súčasnosti sa starší vek delí na tretí vek a štvrtý vek. Tretí vek trvá približne od 60 rokov do 75 rokov, niekedy až osemdesiat rokov, a štvrtý vek zahŕňa vyššie kategórie. Odborníci tvrdia, že k tretiemu veku sa môže viazať istý optimizmus, ale štvrtý vek

prináša viac starostí. Na adresu predstáv o starobe ako predlžovaní aktivity sa uvádza, že je to dôsledok liberálnej predstavy o vývoji ako takom, ktorý má nekonečné možnosti. Uplatňuje sa tu tradícia pracovnej etiky, centrálneho významu výkonu, ako najvyššej hodnoty. A tak nadobúdame predstavu o ideálnom starnutí ako o pretrvávajúcej aktivite. A keď nastúpia ťažkosti, tak ich treba skrátiť, nestojí za to ich žiť. Treba žiť starobu bez trápenia.

Tu niekde spočívajú príčiny snáh o legalizáciu eutanázie starých a chorých a tiež stereotypný, odmietajúci postoj voči starobe.

Snaha maximalizovať záväzky starších dospelých smerom k pracovnej aktivite sa opiera o argumenty ako predlžovanie ľudského života a potreba dlhšie vyplácať dôchodok. Sú to ekonomické dôvody. Priemerná dĺžka života sa pohybuje okolo osemdesiatšest rokov.

(Pokračovanie na 3. str.)

Asi každý pozná Krylovovu bájku o havranovi a líške, ktorá ho chválila dovtedy, kým od samolúbosti neotvoril zobák a nevypadol mu z neho syr. Zdalo by sa, že na tom sa všetka múdrosť bájky končí. Ale nie. Tu sa iba začína. Lebo iba vo chvíli, keď sa havran rozhodol otvoriť zobák, nadobudol slobodu slova. Čo na tom, že za cenu straty?

Pozrite sa na ľudí, jedno či sú politici, úradníci, podnikatelia alebo iba zamestnanci. Každý má v zobáku dajaký ten kúsok ementálu a poctivo si ho stráži. No za akú cenu? Za cenu mlčania. Za cenu kolaborácie so klamstvom a neraz aj zločinnosťou. Mlčíme, aby nám nevypadlo sústo z úst, tí

Inak o syre

TEODOR KRIŽKA

zdvorilejší aj so sofistikovanou výhovorkou, že slušný človek pojedá so zavretými ústami. Výhovoriek sa nájde na tisíc. Vo vynachádzaní výhovoriek sme predsa majstri. A pritom nebadáme, ako sa z našich výhovoriek vrstvi všetka hniloba okolo.

Všetci sme tak trochu spoluvinní za stav verejných vecí, a nielen tých domácich. Aj by sme hovorili, ale syr nám nedovolí. Až keď sa nájde chytrá líška, ktorá nás okradne, strácame prekážku. Strata nás uspôsobuje pre slobodu vravieť a možno aj konať.

Až keď strácame výhody, ktorými sme sa sami dobrovoľne poviažali, až sa oslobodíme od svojich závislostí - na mamone, na uspokojovaní materiálnych potrieb, na vášňach, stávame sa bytosťami spôsobilými na vnútornú slobodu.

Preto sa moc s nekalými úmyslami usiluje korumpovať spoločnosť. Preto si vymýšľa a rozdáva kusky syra, aby nám zväzovala zobáky. Dopredu ráta s naším pragmatizmom. Dopredu vie, že každý má svoje limity, za ktoré sa neodváži nazrieť. A tak nás drží na povrázku a vodi nás životom. Naučí nás dokonca bočiť pred každým, kto má odvahu vzdorovať tejto utilitárnej múdrosti, tomuto eufemizmu zvanému pragmatizmus.

Skutočný pragmatizmus by mal predsa spočívať v inom. Skutočne rozumný by mal byť sklon k pravdovravnosti. V ozvušii, kde by väčšina netolerovala pragmatickú polopravdu, teda lož, by lož mala nie krátke, ale rýchle nohy, aby čím skôr zutekala.

Televízia, časopisy, ale aj ulice sú plné reklamy. Bilbordy neponúkajú múdrosť, nevolajú k slobode, nepresvedčajú, že pravdu môže vysloviť len nezávislý, slobodný duch. Naopak, každý plagát, akýkoľvek má rozmer, mini či mega, ponúka jediné - syr. Ten zázračný kúsok hmoty, ktorá nám zalepuje zobáky.

www.kultura-fb.sk

Každý národ sa usiluje nájsť najhlbšie historické korene svojej identity. Prítom je každému čo i len poskromne vzdelanému čitateľovi jasné, že pred sto, dvesto, tobôž ešte pred tisíc a viac rokmi stopy po dávných predkoch dnešného národa ani v materiálnej kultúre, ani v jazykových formách a ich obsahoch nebudú mať podoby našej súčasnosti. Ale odborné pripraveným a národne uvedomeným vedeckým pracovníkom nič neprekáža, aby aj takéto matné stopy hľadali, a keď ich nájdú, aby ich zaregistrovali ako také do historického pokladu svojho národa.

Preto napríklad českí historici, ak nájdú v starom prameni „Flaviniacke

Pavol Jozef Šafárik vo svojich Slovan-ských starožitnostiach. Ale slovenskí historici pod vplyvom hungaristických a československých výkladov dejín to Slovákom doposiaľ zamlčovali a zamlčujú. Každý iný národ by si takýto dokument vykladal podľa svojho a považoval by ho za svoj historický rodný list.

Nechýbajú však ani súčasní slovenskí archeológovia a historici, ktorí aj keď trochu opatrnicke potvrdzujú to, čo „Dejiny“ vyslovujú otvoreno.

Tak historik Peter RATKOŠ už v roku 1965 napísal: „Tieto etnické skupiny [germánskych kmeňov], ktoré mali by sa skôr pokladať za dobyvateľské družiny ako za kmeňové zväzky,

chodné Slovensko, t.j. prešovskú oblasť.“ (Anton TOČÍK, v cit. diele, s. 25). Ide tu bezpochyby o rané storočia kresťanského letopočtu.

Najnovšie Šimon ONDRUŠ upozornil na veľmi dôležité zistenia O. N. TRUBAČOVA (Etnogenez i kultura drevnejších Slavian, 1991), ktorý revalutuje a novými argumentmi najmä jazykovednej povahy podopiera mienku Pavla Jozefa ŠAFÁRIKA o najstaršej pravlasti Slovanov, za ktorú pokladá územie Slovenska s Moravou a historické východné Maďarsko, čiže stredný Dunaj a Patisie, odkiaľ ich v posledných storočiach pred Kristom Kelti vytlačili na sever. „Naši archeológovia (a nielen naši) sa ako pes ježa

Kedy sa začínajú slovenské dejiny?

anály“ pod rokom 805 záznam „Carolus in Bemctium“ a pod rokom 806 „Carolus in Bem“, aj v čisto vedeckej publikácii to preložia: „Karel (vytáhl) do Čech“, hoci všetci vedía, že v onom čase celkom určite ešte nebolo nijakej krajiny, ktorá by sa volala Čechy alebo Česko. (MMFH, I, 62)

Podobne keď bulharský historik cituje grécky text z 13. storočia, v ktorom ochridský biskup Demetrios Chomatianos nazýva sv. Metoda učiteľom „mýzijského národa“, pripojí k tomu poznámku: „Byzantský spisovateľ použil v tomto prípade výraz 'mýzijský národ' hovoriac o bulharskom národe“. (D. ANGELOV, L'oeuvre de Methode en Bulgarie. In: Bulgarian Historical Review, 13, 1985, 5, s. 6)

Nie je tak dávno (1996) naši susedia nemeckého jazyka okázalo oslavovali vraj tisícročie svojej štátnosti. Jediným podkladom toho je listina cisára Ottu III. z roku 996, v ktorej sa nachádza výraz „OSTARRICHI“, použitý na označenie nepatrného územného celku v Bavorskom vojvodstve (dnes by sme asi povedali: obvod alebo okres). Slovom čosi, čo s rakúskou štátnosťou nemalo nič spoločného. Ved' vojvodstvom sa stala malá časť neskoršieho Rakúska až v roku 1156 a iba Habsburgovci v roku 1477 ho rozšírili a povýšili na arcivojvodstvo. Ale podobnosť dávneho slovného výrazu s oveľa neskorším názvom Österreich im stačí, aby počiatky Rakúska vročili až do konca 10. storočia.

V podobnej listine kráľa Ľudovíta Nemca z 20. februára 860 vo veci slovenského kniežata Pribinu sa nachádza výraz SLOUGENZINMARCHAM, teda pohraničie Slovenčiny, krajiny Slovákov. Na to poukázal už

nijako nemohli zabrániť, aby sa slovenské dobytčársko-roľnícke obyvateľstvo nespúšťalo pozdĺž karpatských hrebeňov už koncom 4. storočia k Dunaju.“ (O počiatkoch slovenských dejín. Bratislava 1965, s. 11)

Ešte jasnejšie to formulovali naši archeológovia: „Postup najstarších slovanských skupín na juhozápadné Slovensko a Moravu podľa náznakov archeologických nálezov teda mohol začať už koncom 4. storočia, a to ešte do sídelného územia Kvádov, a zrejme bol posilnený novými skupinami, ktoré sa k nám dostávajú s Hunmi. Je zrejme, že postup Hunov do Karpatkej kotliny išiel spodnou dunajskou cestou, zatiaľ čo starší nástup Slovanov koncom 4. storočia zasiahol vý-

držia názoru, že Slovania sú na juh od Tatier iba od 5. - 6. storočia, lebo až vtedy sú pomenovaní ako Slovania u gótskeho historika Jordanesa v spise o dejinách Ríma a o dejinách Gótv, ako aj u byzantského autora Prokopia z Caesarey. Preto naši historici a archeológovia každú kultúru, ktorú podľa vykopaných vecí datujú pred 5.-6. storočie, pokladajú za pred slovanskú, neslovanskú.“ (Š. ONDRUŠ, Šafárikove Slované starožitnosti a súčasná slavistika. In: Slovenské pohľady, 7-8/1997, s. 3).

A ešte predtým svetovo uznávaný český editor stredovekých dokumentov Lubomír E. HAVLÍK v bulharskom odbornom časopise celkom jednoznačne napísal: „The Slavs of Moravia possessed a political organization already in the first half of the 6th century.“ (Bulgaria and Moravia between Byzantium, the Franks and Rome. In: Paleobulgaria/Starob'lgaristika, XIII, 1989, I.)

Ak uvážime všetky tieto zistenia, tak ľahšie pochopíme, že objektívni historici neváhajú tvrdiť, že začiatok slovenských dejín treba posunúť až do 7. storočia, keď franský, ale podľa niektorých prameňov Slovan, kupec SAMO pomáhal starým Slovákom vzbúriť sa proti nadvláde ázijských Avarov a založil kráľovstvo - mnohé pramene píšú o ríši - ako prvý slovanský štát v strednej Európe. Nezávidíme susedom, ktorí sa pechoria svojimi tisícročnými kráľovstvami. Naša, aj keď viacnásobne narušená a potlačovaná štátnosť, má najmenej 1400 rokov. Len ju musíme lepšie poznávať a milovať.

MILAN S. ĎURICA

EDUARD GOMBALA

Jozef (terciny)

„Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom...Jozef jej manžel bol človek spravodlivý... nechcel ju vystaviť potupe, preto ju zamýšľal potajomky prepustiť. Ako o tom uvažoval, zjavil sa mu vo sne Pánov anjel a povedal: „Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého. Porodí syna a dáš mu meno Ježiš, lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov.“ ... Keď sa Jozef prebudil, urobil, ako prikázal Pánov anjel, a prijal svoju manželku.“ (Mt 1, 18-21)

„V tých dňoch vyšiel rozkaz od cisára Augusta vykonať súpis ľudu po celom svete... Vybral sa aj Jozef z galilejského mesta Nazareta do Judey, do Dávidovho mesta, ktoré sa volá Betle-hem, lebo pochádzal z Dávidovho domu a rodu, aby sa dal zapísať s Máriou, svojou manželkou, ktorá bola v požehnanom stave. Kým tam boli, nadišiel jej čas pôrodu. I porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho do plienok a uložila do jasiel, lebo pre nich nebolo miesta v hostinci.“ (Lk 2, 1-5)

„Keď anjeli odišli... do neba, pastieri si povedali: „Poďme te-da do Betlehema...“ Poponáhľali sa a našli Máriu a Jozefa i dieťa uložené v jasiach.“ (Lk 2, 1; 4-7; 15-16)

„Po ich odchode sa Jozefovi zjavil Pánov anjel a povedal: „Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku, ujdí do Egypta a zostaň tam, kým ti nedám vedieť, lebo Herodes bude hľadať dieťa, aby ho zmárnil. On vstal, vzal za noci dieťa i jeho matku a odišiel do Egypta. Tam zostal až do Herodesovej smrti... Po Herodesovej smrti sa Pánov anjel zjavil vo sne Jozefovi v Egypte a povedal mu: „Vstaň, vezmi dieťa i jeho matku a choď do izraelskej krajiny...“ On vstal, vzal dieťa i jeho matku a vrátil sa do izraelskej krajiny... Keď ta prišiel, usadil sa v meste, ktoré sa volá Nazaret...“ (Mt 2, 13-14; 19-22; 23)

*Trojica najsvätejších ľudských mien
oživa mi vždy v predspánkovom spomínaní
na jednu z dávných teplých rodných stien,*

*kde poblíž Ježišových prebodnutých dlani
hládieval zo starého obrazu
muž, ktorý mienil v zrelom chlapskom odhodlaní*

*bez zvyšku splniť všetko z odkazu,
čo započul bol viacnásobne prostred snenia:
chrániť vždy od každého úrazu*

*Matku a Dieťa, kým sa časy nepremenia
a bude vládnuť mocibažný kráľ...
Uniknúť musí z betlemského ohrozenia!!!*

*Uteká nocou do egyptských diaľ,
na príkaz neba slúži Bohu a rodine,
kým nedostane pokyn stamodtiaľ,*

*že niet už nebezpečie v diaľnej domovine,
že sa má vrátiť v rodný Nazaret,
že niet už tých, čo moc si páslu na zločine,*

*a krvou detí hasili si smäd...
Nechápal Jozef mnohé z požiadaviek neba,
tajomstvom bol mu často vlastný svet;*

*cítieval ale plnosť lásky vôkol seba,
hoc nebol vlastným otcom synovi,
mal ho rád viac než otcovi by bolo treba;*

*verne ctil Zákon desaťčíslový,
dôsledne dbal na zbožné zvyky Izraela
a veril Právdám z Knihy príslovi;*

*čítaním Písma snímal pochybnosť si z čela,
či práve jemu tá česť náleží:
byť hodným účastníkom posvätného diela,*

v ktorom o ľudskú spásu pobeží...
Po samý koniec svojho tuzemského bytia,
kým nevidel svet z tamých pobreží,

kde sa už verné duše večnou Láskou sýtia,
nespoznal celkom svoje poslanie...
Ani vo víroch bolestného vlnobitia,

keď chlad slov jeho srdce ovanie
a myseľ nasmeruje k cieľom prapodivným,
kde číha na ňu skryté poznanie,

že Synovi je iba otcom adoptívnym,
že stal sa iba Božím nástrojom
a musí plniť údel: stať sa mužom silným,

má však len slúžiť, hoc je na svoj dom
trocha i hrdý. V diele svojich rúk i znoja
zakrývať musí nemým závojom,

ako u Boha vskutku oné veci stoja...
Ved' kto by veril rečiam tesára,
že dostal poverenie z výšin nebozdvoja

byť ľudským účastníkom scenára,
kam vpísal človeku Boh sväté prisľúbenia
hodné ver' nebeského Vladára,

čo pohyb sveta v inakší smer popremenia,
po novom začnú plynúť dejiny,
kým nedotknú sa konečného zastavenia.

Čas však šiel na pozemské hodiny...
Sekera, píla, dláto nôž a tvrdé dlane
udržiavali kozub rodinný.

A ešte pravá láska, čo sa mnohostranne
vinula ponad nazaretský dom,
v ktorom sa Jozef bez slova a odovzdane

na pokyn neba dával obidvom:
matke a Synovi v ich tichom spolužití,
nedbajúc príliš na svoj rodostrom;

hoci vie, že rodinu si ním nenasýti,
ako Žid sníva si sny zdedené,
že čo ak on v ňom tvorí predel v ľudskom bytí?

U Jesseho má ten rod korene
a v Dávidovi vzrástol v živé ratolesti;
proroci znajú už aj po mene

toho, čo má byť nositeľom dobrej zvesti
a po kom veky túžil Boží ľud
v nádeji, že prinesie mu čas bez bolesti

a že ho zbaví bezpočetných pút,
čo vlečie žitím ako dedič rajskej viny,
ňou zaplavil si každý sveta kút,

kde si chlieb musí tvrdo vydolúvať z hlíny...
Ponechal ľudom Boh dar nádeje,
s ňou mohli noriť oči v nebies hlbočiny,

dúfať, že žití beh im priveje
čas, keď sa v svete telom Božie Slovo stane
a Emanuel stíši pereje

búrlivých vášní a vydá sa odhodlane
ako „Boh s nami“ spasiteľ ľudský rod,
nechá si srdce prebodnúť a pribiť dlane

na kríž; ním určí smery pre život,
udá cieľ: ku ľudom rovno, hore do neba,
kde smery vústia v jeden spásny bod.

Nemyslel Jozef jakživ, ani len pre seba,
že octne sa raz v novej biblii
a že raz prizdobí ho i svätá veleba...

Nebesia sa mu na piad' zblížili,
ved' vedľa neho žil Syn Boží a nebies kráľ
a bol Mu zdrojom ľudskej posily;

Nestál pri Márii nikdy len tak opodiaľ,
aj on sa octol v žiaľnych obavách,
keď v Jeruzaleme u Otca bol zaostal.

Slová mu onemeli na perách,
po troch dňoch dlhých keď Ho našli v Božom chráme
a keď sa minul rodičovský strach,

výčitka vyhrkla z pier iba Jeho mame,
(smie ale človek Bohu vyčítať?!)...
Jak s Jozefom to bolo ďalej, nie je známe.

V duchu ho zrieme pri Synovi stáť
pri práci počas dní a večer pri modlení
a nad obidvoma bedliť svätú Mať.

Jak iní vôkol myseľ si kúpu v prameni
svätých kníh; za ich veľkej pomoci
cítia, že svet už ústi do nových znamení,

ako ich kreslia dávni proroci
a anjel o nich vrazil v slávnom zvestovaní...
Myslel naň Jozef, najmä za noci,

keď sny už v spánku neschádzali z nebies báni
do jeho mysle, ako vedy, keď
narýchlo bolo treba Dieťa kryť a chrániť.

Nemohol Jozef ale nevidieť
dobro a ľudskú výnimočnosť Ježišovu,
ochotu pomôcť všetkým vždy a hneď

a Jeho stálu blízkosť k láskavému slovu,
vraviac ho všetkým a rodičom zvlášť
súc pevne pripútaný ku nim a k domovu,

kým ešte netkla sa ho ľudská zášť
a kým bol známym ešte iba v Nazarete,
kde mal po ľudskú zrelosť v tichu rásť.

Pri Ježišovi stíchol Jozef po odlete
odžitých rokov a po dohratí
úloh, čo bol mu pridelený Boh v tomto svete...

Odišiel v Ježišovom objatí
na miesto, ktoré schystané mal v nebies riši,
kde čoskoro sa aj On navráti.

Ešte však musí umrieť na potupnom kríži
a spraviť z neho symbol života,
k nemu sa smrtná úzkosť jakživ nepriblíži.

Len on je taká mocná istota,
ako v čas smrti bol Jozefovi Ježiš sám...
Jozefa a kríž Božia dobrota

ponúka v smrtnej chvíli za pomocníkov nám.
Kiežby aj pri nás Ježiš vtedy stál
a ako Jozefa i nás vzniesol k výšinám,

kde všetkým, čo si kríž ctia, domov prichystal.

Dokončené na sviatok Zjavenia Pána 2009

**Pánu profesorovi Eduardovi Gombalovi
aj v mene čitateľov želáme
k jeho životnému jubileu - osemdesiatinám
veľa zdravia a Božích milostí!**

REDAKCIA

Michal Ó'Brien: Svätý Jozef

ŽIVOT

- V románe *Spev košického tria krásnym a osobitým spôsobom popisujete oči kovárskeho majstra a videnie srdcom. Mohli by ste nám povedať niečo o vašich očiach v detstve? Ako ste vnímali svet a kedy ste si prvýkrát začali uvedomovať Boha?*

JOZEF TÓTH: - Je videnie zrakové a videnia srdca, vnútorné dispozície, ktoré vidia podstatu vecí. Rástol som vo veľmi chudobnom prostredí, ale v symbióze viery v Boha, krásy prírody a krásy ľudskej. Viera a zázrak sveta prekrývali chudobu. Boh so mnou chodil do materskej školy a nikdy ma neopustil. Ani ja jeho!

- *Narodili ste sa v Haniske pri Košiciach - a aké podivuhodné, v tej istej obci prežil detstvo i básnik Teodor Križka. Povedzte nám o géniovi loci, ktorý v tejto obci pri Košiciach i v Košiciach samotných prebýva celé storočia.*

JOZEF TÓTH: - Narodil som sa v Haniske pri Košiciach, kde svoje detské roky prežíval aj génius poézie Teodor Križka. Asi konštelácia hviezd v tejto dedine a hlavne Režisér vesmíru ovplyvnili naše osudy. V dedine už v štyridsiatych rokoch minulého storočia bolo viac ako tridsať študentov, čo je na tie časy kuriozitou. Bol tam kláštor sestier Sv. Križa a kapláni, ktorí pestovali nielen náboženstvo, ale aj kultúru. Tam sa narodil aj pratalent maliar Imrich Oravec, hudobný skladateľ Bodnár, viaceré vynikajúce osobnosti v medicíne, technike i práve. A čo je kuriózne, z našej farnosti sú siedmi kňazi a dvadsaťdva rehoľných sestier. A veľké stopy v dedine zostali aj po slepej grófke Zichyovej, ktorá založila kláštor a bola charitatívnym centrom. Toto je génius loci.

- *Kto mal na vás v mladosti vplyv? Myslí na vašich bratov v básnictve, v hudbe, v teológii... Ku ktorým básnikom a k akému umeniu máte najbližší vzťah?*

JOZEF TÓTH: - Čítal som všetko, čo bolo vtedy k dispozícii. Už v ľudovej škole, na gymnáziu i na teológii literatúru našu i svetovú. Zo svetovej literatúry celú škálu, ale najviac ma oslnili: Dostojevskij, Tolstoj, Goethe, Schiller, Chesterton, Claudel, Cervantes, Mauriac, Papini, Petőfi, Arany, Ady, potom celá česká literatúra, poľská a poézia perzská, indická filozofia a filozofická i teologická literatúra v širokom okruhu. Osobnostne a integrujúco ma úžasne dvíhali a dvíhajú: biskup Otokár Prohászka a MUDr. Pavol Strauss. Títo veľikáni ducha, ktorých rozsiahle diela sú symfóniou neba i zeme, sú súčasne aj živým návodom ako sa dá aj malým kľúčom otvoriť i najväčšie dvere zmyslu života.

- *Povedali by ste nám, prosím, o vašej ceste ku kňazstvu? Myslí tým aj na vaše rôznorodé aktivity v mladosti, ktoré zavše spomínate: hudbu, spev, divadlo, ba dokonca i beh. Ako ste prežívali obdobie noviciátu?*

JOZEF TÓTH: - Nebol som re-

Čistý peľ na čiernom kvetete sveta

Rozhovor s kňazom-básnikom Mons. Jozefom Tóthom

hoľníkom. Študoval som teológiu v Košiciach i Bratislave. Roku 1950 zrušili všetky semináre a fakulty a museli sme nastúpiť do PTP, do vojenských táborov nútených prác. Vrátil som sa roku 1954. Ťažko sme sa umiestňovali, lebo sme boli politicky nespoľahliví. Na teológiu ma priviedli Evanjelium a starozákonní proroci. Nič lepšie a dokonalejšie pre človeka a svet neexistuje!

- *Raz ste sa zmienili o stretnutí s Jankom Silanom na besede počas vašich štúdií. Povedzte nám niečo o tom.*

JOZEF TÓTH: - S básnikom Jankom Silanom sme sa spoločne stretli iba na prednáške v košickom Veritase v roku 1946. Bol to poeta purus.

- *Viacrát ste spomínali udalosť, keď ste boli ešte ako gymnazista vystavený zoči-voči smrti roku 1944...*

JOZEF TÓTH: - Roku 1944 som ako sextán Slovenského gymnázia v Košiciach musel narukovať do vojenských pracovných táborov, kde nás obvinili, že máme kontakt s partizánmi. V noci nás prepadli, zbili a poviažali a priviedli k veliteľovi ustupujúcej armády. V tom čase a v kriticknej situácii bolo iba jedno rozhodnutie: popraviť! Odvahou stráže, ktorá videla absurdnosť tejto vojny, sa nám podarilo uniknúť.

- *Tábory PTP popisujete často ako čiernu univerzitu, ako miesto, kde ste skutočne našli Krista.*

JOZEF TÓTH: - Vo vojenských táboroch nútených prác - PTP, ako som spomínal, bol výkvet osobností a čestných ľudí z celej ČSR. Nazývam to čiernou Sorbonnou. Tam som sa utvrdil v presvedčení, že Evanjelium a proroci, čo je syntéza kresťanstva, mali a majú absolútnu pravdu. A Kristus sa pre mňa stal osou nielen môjho života, ale sveta i vesmíru! Jediný opravdivý návod na ľudský život

- *Ako vaše uväznenie prijímal rodina? A odpustite, ešte sa spýtam na telesné i duševné týranie...*

JOZEF TÓTH: - Nebol som vo väzení, iba v pracovnom tábore. Mama už nežila a otec to ťažko znášal, i keď mi povedal: „Každý deň sa končí, aj tento cirkus sa skončí.“

- *O návrate z PTP ste písali vo viacerých básňach. Že nedotknuté zostali stáť iba stromy, inak bol celý svet hore nohami... Ako sa k vám „úradná moc“ správala po návrate? Ako vás prijímalo okolie? Odzrkadlil sa rok 1948 na duševnom stave spoločnosti?*

Jozef Tóth: - Boli sme politicky nespoľahliví, a preto sme si ťažko hľadali prácu. Niektorí robili manuálne, niektorým sa podarilo získať aj iné zamestnanie. Ja som robil v rôznych podnikoch, napo-

sledy ako korektor vo *Východoslovenských tlačiarňach*.

- *Povedzte nám prosím o podzemnej Cirkvi... I o vašej vysviacke... Aj o tom, aká bola viera práve v čase oficiálneho útľaku.*

JOZEF TÓTH: - Po návrate z PTP roku 1954 sme hľadali možnosti doštudovať a stať sa kňazmi. Žiaľ, bez úspechu. Až roku 1969 som bol tajne vysvätený a dvadsať rokov, teda až do roku 1989, som v tajnej Gréckokatolíckej cirkvi s priateľmi pripravoval adeptov na kňazstvo. Pri tejto našej činnosti nás verne sledovali a vypočúvali na ŠTB. Až tesne pred rokom 1989 zistili, čo vlastne robíme. A to bola naša záchrana. A stala sa skutočná nežná, božská revolúcia: roku 1989 som bol pri zakladaní Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty UPJŠ v Prešove, ba dokonca ma vyhodilo ako snop pšenice až do pozície prednášajúceho a prodekana. Túto Cirkev korunoval Rektor nie univerzity, ale Univerza.

- *Povedzte nám o duchu a výnimčnosti Gréckokatolíckej cirkvi. Myslí na to, že staroslovenčina bola, štvrtým biblickým jazykom...*

JOZEF TÓTH: - Áno, v Gréckokatolíckej cirkvi bola liturgickým jazykom vždy staroslovenčina. V súčasnosti je už aj slovenčina. Je to Cirkev, ktorá má aj jazykovú kontinuitu s misiou svätého Cyrila a Metoda.

- *Prejavilo sa vaše myslenie i čítanie i vo vašej rodine? Váš syn je výtvarník, ilustroval i vaše súborné dielo.*

JOZEF TÓTH: - Mám syna a dcéru. Syn je strojní inžinierom a má aj výtvarné nadanie a dcéra absolvovala Filozofickú fakultu. Do školy sa dostali len pomocou „osvietených“ súdruhov. Žijú na tej istej planéte myslenia a života.

- *Pamätáte si, prosím, prvé stretnutie s básnikom Teodorom Križkom?*

JOZEF TÓTH: - Stretli sme sa ešte koncom sedemdesiatych rokov, a potom roku 2006 na jeho jubilejnom literárnom večere v Košiciach a v Slovenskom katolíckom kruhu, kde sa práve inštalovala pamätná tabuľa Verbumu, redakcie časopisu pre kresťanskú kultúru. Tam sme skonštatovali, že naše korene sú v Haniske pri Košiciach. Som nesmierne rád, že tento fenomenálny básnik začal svoju životnú púť práve tam kde ja, pod rovnakým uhlom Slnka. On pripravil a vydal aj moje celoživotné práce pod názvom Dielo a vyviedol ma zo zákulisia.

DIELO

- *Mons. Tóth, aký je okamih, kedy píšete? Povedzte nám o samotnom momente vzniku tvorby.*

JOZEF TÓTH: - Nie som typ oficiálneho spisovateľa, ako som už spomínal, som iba „pisár“. Píšem podľa vnútornej vibrácie, ktorá reaguje na to, čo je vo svete a vo mne. Uchvacuje ma zázrak života, vesmíru a človeka! Princípy dobra, pravdy a krásy. Táto trojica hodnôt je jediným kritériom pre opravdivý ľudský život. Všetko, čo som napísal, mi ktosi znútra nadiktoval, ja som len napísal. A preto nemám vyhranený čas, kedy, čo a ako mám napísať. Ja nie som ani zamestnanec, ani reportér, ani rozprávač, niekedy zaujímavý a niekedy a často táraj! Umenie je posvätná vec. Je to kúsok zjavenia.

- *A ak sa pýtam na vznik tvorby, nedá mi opýtať sa na počiatky vašej literárnej tvorby... Nikdy ste nemali literárne ambície?*

JOZEF TÓTH: - Písať som začal niekedy v kvarte ako gymnazista. Prvé písanky v próze som posielal do Dobrého pastiera, slovenského časopisu, vydávaného v Budapešti v rokoch 1942-43. Moje ambície boli vždy na poslednom mieste.

- *I keď viem, že vydanie je na literatúre a jej zmysle to najnepodstatnejšie, predsa sa opýtam, ako ste mohli žiť toľké roky s nevydaným dielom? Kde ste brali motív na písanie, ba vlastne na takú geniálnu, vysoko položenú latku vášho diela? Veď to je čosi nevidané: najväčšie literárne diela vznikajú v najväčšej skromnosti.*

JOZEF TÓTH: - Motívy, ako som spomínal, boli vo svete a vo mne. Púšťal som sa do tém, ktoré ma presahovali, ale vedel som že to musím napísať, lebo mi to ktosi diktoval. Nemohol

som mlčať. Tie témy boli prapodstatné: osudy ľudí, mojich najbližších, ale i tých, ktorí boli o do mňa veľmi vzdialení. Išlo a ide vždy o zmysel bytia, života, precízne vypracované návody na život i na smrť. Žiaľ, práve tieto prapodstatné návody na život sa nedodržia a práve v tomto ohnisku všetkého, v láske, spočíva všetko. Bez nej je tento svet väčšinou bolestnou fraškou. Nezáujímalo ma, čo s tým bude. Pri výsluchu na ŠTB mi nedorozumením deti vyniesli značnú časť rukopisov do zberu. Tam sa stratil aj Život veľkého hriešnika, v ktorom som chcel vypovedať o veľkosti obyčajného, ale na obraz Boží stvoreného človeka. Bol som bubenikom, ktorému zapchávali ústa a ktorý hovoril aj gestami a činmi.

- *Srdce napovie viac než s istotou, že vo vašich dielach, i postavách, sú motívy vášho vlastného života. Povedali by ste nám niečo o konkrétnej inšpirácii vašich diel?*

JOZEF TÓTH: - Život, ktorý sme prežili od roku 1938 do 1989, mi dal toľko námetov a takú príučku, ktorá stačí na stáročia. Súčasne mi ukázal svoju pretvorenú, až znetvorenú tvár. Tvár odľudštenia, vojny, násilie, väzenia, nenávisť, hlad, falošné pravdy, falošné dobro, smrť a obridnú, nesmiernu krásu! Pokúšal som sa napísať, kde je východisko. Pre mňa sa teológia stala vrcholným stupňom humanizmu, lebo kde nie je Boh, nie je ani človek. Všetky, aj najučnejšie a najracionálnejšie vypracované systémy v ktoromkoľvek odbore ľudskej činnosti, sú bez princípu lásky ľuďom, nemali, nemajú a nebudú mať ľudskú podobu. A pri fantastickom projekte bez tejto etickej základne čaká svet katastrofa, aká ešte nebola a ktorá môže zničiť všetko! Preto sa moje postavy zrodili a žijú v láske!

- *Kedy a v akej situácii sa zrodilo vaše dielo Človek Jób hovorí s diablom? Ved' to je dielo nevidané, obsahom i formou, ved' to sú filozofické veršované listy...*

JOZEF TÓTH: - Človek Jób hovorí s diablom a Evanjeliom apoštola Judáša som napísal v roku 1954, po návrate z PTP. Pohybujú sa na tej istej špirále a dráždia najmä tých, ktorí si myslia, že sú najlepší. Mal som dosť poznania i skúsenosti a zážitkov, aby som nehovoril veľa, ale pravdu, že človeka môže oslobodiť iba čistá pravda a tá spočíva v láske. Všetko ostatné je mlátenie slamy!

- *Kde sa vo vás berie toľko lásky? Ved' vaše dielo je jej plné v každej vete.*

JOZEF TÓTH: - Svet i človek je stvorený z lásky. Je nakódovaný, naprogramovaný. V ňom je skrytá aj pravda, aj dobro, aj krása! To nie sú frázy, ale kamene vesmíru i človeka, ale aj jeho činov. Je to ten etický kódex, silnejší ako smrť. O tom si treba prečítať trinástu kapitolu z Prvého listu Korinťanom sv. Pavla: „Keby som hovoril jazykmi ľudskými, ba aj anjelskými a lásky by som nemal, bol by som ako cvendziaci kov a zuniaci cimbal“.

- *Vo viacerých dielach spomínate fyzický zážitok zo zjavenia svätých alebo dávno mŕtvych ľudí... Smiem spýtať i na to? Prípadne na ďalšie zvláštne vnímanie či premieňanie hmoty...*

JOZEF TÓTH: - V tomto okruhu lásky, ktorá je plodom ducha, je možný pohyb, videnie, poznanie, umocnené extatickým stavom dostať sa do kontaktu so svetom, ktorý nás presahuje, ale do ktorého sa dostaneme!

- *V Človeku Jóbovi spomínate „božích pokrivených“ a aj to, že človek vlastne ani nie je hodný slúžiť Bohu. Ako je to vlastne s podstatou človeka? Môže vôbec zo svojej „pokrivenosti“ vystúpiť?*

JOZEF TÓTH: - Je to ako v predchádzajúcich odpovediach. Pokrivených môže narovnať milosť a milosť nie je nič iné ako prezencia Božej lásky! A tá ohne aj oceľové prúty. Aj lotrov na kríži!

- *Evanjeliom podľa Judáša vyvoláva mnoho otázok. Smiem sa aspoň stručne opýtať na otázku viny a odpustenia a skutočnej zodpovednosti človeka za zlo?*

JOZEF TÓTH: - Evanjeliom apoštola Judáša je báseň o nekonečnej Božej láske. Zlo si človek odpykáva už tu na zemi utrpením. A tak je to aj za hranicou

smrti. Túto mieru utrpenia, odpustenia a šťastia ako na kríži, pozná iba Boh.

- *Povedzte nám, prosím, o moci žalmov, pretože to nie je len literárny útvar na úrovni slova... Aký je význam preklínacích žalmov?*

JOZEF TÓTH: - Žalmy sú básne, modlitby, ale aj filozofia, antropológia a teológia, z ktorej všetko prúdi! Preklínacie žalmy sú výkrikom spravodlivého a týraného, ktorý označuje svetu, čo by si za to tyran zaslúžil! Ale praskot na konci žalmov aj z preklínania vytvára odpustenie a bratstvo.

- *Ako ste vnímali vydanie vášho súborného diela?*

JOZEF TÓTH: - Časť tohto Diela: Človek Jób hovorí s diablom a Evanjeliom apoštola Judáša vydal básnik Blažej Krasnovský roku 1995 vo vydavateľstve Slovo. Vtedy vydal aj Spev košického tria. Po Nežnej revolúcii ako prvý avizoval vydanie týchto kníh vo svojej knihe Otvorené návraty pán prof. Peter Liba, literárny vedec. Žalmy na rozhraní tisícročí vydalo Verbum roku 2006 zásluhou prof. J. Leščinského. Súborné Dielo je dielom môjho drahého priateľa a brata básnika - velikána, prekladateľa i redaktora Teodora Križku. Bez neho by rozhodne nevyšlo. On usúdil, že to nie je len moja vec, ale vec človeka, ktorý hľadá dobro, pravdu a krásu. Ja však nie som výnimkou. On objavuje talenty, putuje, kultivuje náš rozbitý svet a je hlasom volajúcim na púšti, ktorá si myslí že je oázou! On nie je len básnikom a kultúrnym rozsievateľom, ale aj prorokom trvalo dokumentujúcim nezvratné všeludské hodnoty, ktoré sa eminentne prezentujú v kresťanstve, nielen ako v náboženstve, ale aj v každodennom živote.

DUŠA

- *Mnoho študentov sa vás na besedách pýta na eschatologické otázky i na smrť... Poviete nám, prosím, ako vnímate smrť?*

JOZEF TÓTH: - Smrť je tajomstvom - prechod z jednej formy života do druhej. V človeku je čosi ako siločiar, akési svetelné, záhadné vlnenie - prenos ako pri televízii či pri riadení rakiet na diaľku. Je to iný spôsob existencie častíc, pohybu, nezničiteľného „ja“. Je to vystúpenie zo skafandra tela.

- *Celý váš život je úchvatným príkladom práce na sebe... Mons. Tóth, kedy ste mali najťažšie chvíle? Momenty, ale aj obdobie života...*

JOZEF TÓTH: - Na začiatku Druhej svetovej vojny, pri likvidácii slobody v komunizme a roku 1945, keď som utiekol z vojenského pracovného tábora a doma som nenašiel ani otca, ani brata, boli ako vojaci „stratení“ a matka mala vysokú horúčku a ani ma nepoznala.

- *Čo je to vlastne dokonalosť? Ako je možné, že sa o ňu toľko snažíme? Rozumieme jej vôbec?*

JOZEF TÓTH: - Dokonalosť u ľudí nikdy nie je dokonalá. Avšak život podľa modelu, ktorý je vyjadrený iba krátkymi vetami: „Milovať Boha a blížneho ako seba samého“, dáva možnosť stať sa ľudsky dokonalým! Iné recepty sú iba kuchynskými receptami!

- *Na rozdiel od všetkých, čo sa ponáhľajú vyniknúť a kdesi v hĺbke ich duše zaznieva hlas: „Non serviam - nebudem slúžiť“; vy vravíte o skromnosti a o ľuďoch - nulách, ktoré majú najlepší výhľad na všetky čísla. Alebo v jednom zo svojich žalmov spomínate: „A aj to, čo mi chýba, mi nechýba.“ Povedzte nám o utrpení...*

JOZEF TÓTH: - Aj poníženie, utrpenie, bezprávie, chudoba a

bieda a hlavne nenávisť svedčia ako negatívy, protiklady dobra, pravdy a krásy. Sú finálnym poznaním, že pokora, trpezlivosť, odpúšťanie ako vlastnosti lásky, sú schopné sformovať človeka tak, že to vie znieť a vie, že vyústenie či tu, či za hranicami časnosti, sa stonásobne ohodnotí. Takže tie nuly sa pripisujú nie pred číslom, ale za číslom!

- *Mons. Tóth ako sa vysporadúvate so všetkou bolesťou vnútri? Čím vás najviac zraňuje svet? Ako je možné, že dokážete namiesto nej vynášať von, k ľuďom, iba dobro a lásku? Dá sa taká ľarcha vôbec unieť?*

JOZEF TÓTH: - „Všetko môžem v tom, ktorý ma posilňuje,“ hovorí slovo Zjavenia. Ja som len malý človek a malý trpiteľ pri veľkom utrpení sveta, ktorý sa potáca vo svojej nevere k Bohu a človeku, ale to všetko prevyšuje moja radosť a potešenie, že sa pohybujeme a žijeme s ľuďmi, ktorí žijú podľa prototypu stvorenia alebo ako hovorí svätý Pavol: „V ňom žijeme, hýbeme sa a sme!“ Je potešením prenášať aspoň čistý peľ na čierny kvet tohto sveta!

Zo srdca ďakujem všetkým, ktorí majú účasť na vydaní týchto mojich textov, predovšetkým básnikovi a vydavateľovi Teodorovi Križkovi, poetke Kataríne Džunkovej za spondu i za „kráľovské“ hodnotenie diela, jazykovej korektorke Anne Krajcerovej, ilustrátorovi, môjmu synovi Miškovi, takisto aj tým, ktorí pracovali pri vydaní tejto knihy, najmä pani Elenke Kaplanovej, pracovníkom Považskej knižnice a tlačiarňi UNIPRINT, ale aj tým, ktorí perfektne reprodukovali texty z tejto knihy v rádiu Lumen. Hlboká vďaka patrí aj všetkým sponzorom tejto knihy. Rovnako ďakujem Spolku Slovenských spisovateľov a spoločnosti Factum bonum, pod záštitou ktorých vyšla táto kniha.

Ďakujem všetkým za všetko!

Zhovárala sa
KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Mikuláš Rogovský: Rodný dom Jozefa Tótha v Haniske pri Košiciach, olej, 1969

Protí uzneseniu tamojšieho súdu z 9.8.1962 podávam túto sťažnosť a prosím, ráčte ju so všetkými spismi, na vec sa vzťahujúcimi, predložiť Najvyššiemu súdu v Prahe, kde sa nachádzam. Ráčte uznesenie týmto napadnuté zmeniť v tom zmysle, že amnestia Prezidenta Republiky z 9. mája 1962 sa na mňa vzťahuje.

Dôvody: Napadnuté uznesenie uvádza, že som sa usiloval o rozbitie ČSR a neskoršie ako minister vnútra, hl. veliteľ HG atď. svojim konaním spôsobil som smrť mnohým osobám.

Pokiaľ ide o rozbitie ČSR i samotný rozsudok Nár. súdu (strany 57, 68 a ďalšie) má za dokázané, že o rozbití ČSR bolo rozhodnuté pred rokom 1938 (teda pred činnosťou, za ktorú som bol súdený), pričom Čechy a Morava mali pripadnúť do nemeckej sféry a Slovensko do Maďarska. Archivné dokumenty, zverejnené a použité v hist. a práv. prácach odborníkov Sovietskej akadémie vied, ako i historikov ostatných štátov býv. protihitlerovskej koalície dokazujú, že už pred Mnichovskou dohodou bolo pripravené a Mnichovom umožnené rozbitie ČSR. O Slovensku v tejto súvislosti vedúci historik anglický A. J. Taylor vo svojom diele z r. 1961 „Žriedla druhej svetovej vojny“ uvádza, že rozbitie ČSR „vyšlo ako dôsledok faktu, že Maďarsko sa šikovalo k záboru celého Slovenska“ (cit. Podľa Tribúny ľudu, Varšava, 6. jan. 1962), k čomu Maďarsko si získalo nielen Nemcov, ale i anglickú a francúzsku vládu, ktoré dali súhlas k arbitráži nemecko - talianskej, ak by sa ČSR a Maďarsko nedohodli, čo znamenalo, že Maďarsko dostane celé Slovensko, lebo bolo podporované Mussoliniho Talianskom a beckovským Poľskom okrem smlúv s Nemeckom.

Tieto faktá boli známe a preto keď Maďari v Komáme začiatkom októbra 1938 položili svoje požiadavky, z ich nehoráznosti bolo jasné, že ide o prvú fázu obsadenia celého Slovenska Maďarmi (čiastočne na severe Poľakmi) a práve týmto nebezpečenstvom pohnutý obrátil som sa spolu s inými na nemeckých činiteľov, o ktorých som vedel, že sú orientovaní protimaďarsky, resp. protitaliansky a tak náchylní pomôcť nám proti Maďarom. Cesta naša do Viedne ku Seyss Inquartovi a do Berlína ku Göringovi viedli nás rovno z Komárna (tam sa poradý čs. - maď. začali 9. októbra a ku Göringovi sme sa vybrali 11. okt. 1938). Keby nebolo Seyss Inquartovho sporu s Maďarmi pre Burgenland, neboli by sme sa dostali ani k nemu a jeho pomocou ku Göringovi. V tomto kontexte a najmä vo svetle nových dokumentov i ne-

skoršia moja činnosť bude ešte priaznivejšie posudzovaná, než sa mohla v čase súdu. Súdený som bol v čase, keď ešte platila teória Benešova o právnej kontinuite prvej ČSR a jeho prezidentstva. Ale odpoveďou práv. historika (člena Soviet. Akadémie) z r. 1948 na Pamäti Benešove bolo dokázané, že teória Benešova nemala právneho opodstatnenia a teda vyslanie sovietskeho vyslanca do Bratislavy a vyslanca Slovenského štátu do

ske, ale i také ako napr. Pamäti Cianove, Hullove, Bullitove, ďalej vyslancov západu v tej dobe v Berlíne, Prahe, Ríme, Paríži a Londýne, ako i Pamäti sovietskeho vyslanca v Londýne uverejňované pred mesiacmi v moskovskej Novej dobe. Zo všetkých vysvitá, že keď s Hitlerom pakty robíť pokladali za nutné veľmoci, keď používali pomoc Hitlerovi iné štáty tak ako napr. Beckove Poľsko, trhajúce slovenské územie na severe, a po-

a pre potreby vyvezených Židov v prvých časoch. Tak nám o tom referoval predseda vlády, tak je to v zmluve z febr. 1942 medzi slovenskou a nemeckou vládou v tejto veci a tak hovorí, - i keď priťažujúco a z iného aspektu - i rozsudok nado mnou kapit. 2. bod 6. Práve táto, v pôv. rozsudku mne priťažujúca okolnosť je vysvetlením, prečo mne ani na um nemohlo prísť a neprišlo i len sa zamyslieť nad tým, že by azda

prišlo k takým úžasným vraždám miliónov ľudí, k akým potom skutočne prišlo. Dôkazom toho, že ani v súvis s úžasným osudom vyvezených Židov konanie slov. vlády a hlavne moje, ako jej ministri vnútra, nesmerovalo k usmrcovaniu ľudí je skutočnosť, uvedená i v rozsudku (str. 142: „...obžalovaný zastavil deportácie Židov do Poľska, akonáhle nadobudol pevného presvedčenia, že sú tam usmrcovaní“), ďalej v správach zahr. časopisov z tých dní o zákrokoch dipl. zástupcu Vatikánu u vlády Slovenskej republiky, konkrétne u mňa, aby vyvážanie Židov bolo zastavené. Stalo sa tak hneď v ten deň, keď mi bol doručený list biskupa Jána Vojtaššáka so správou o hroznom osude hroziacom Židom našim v Poľsku a v ktorom žiadal za každú cenu zastaviť transportovanie Židov do Poľska, zakročiť na záchranu už vyvezených Židov a pre záchranu Židov ešte nevyvezených vykonať opatrenia, aby sa nedostali do rúk Nemcov. Je o tom viac dôkazov v pís. materiále môjho procesu u Nár. súdu a neviem, prečo neboli uvedené v rozsudku, hoci ide o najťažšie a pre mňa najlepšie obvinenie, ktorého vyvrátenie alebo aspoň do správneho svetla postavenie podstatne by zmenilo pohľad sudcu i na moju osobu i celú vec. V rozsudku je uvedený len sám fakt, že som dal zastaviť vyvážanie Židov, ale verb. nota v tejto veci, ako i odpoveď ríšskej vlády na ňu, ktoré charakterizujú moju činnosť pri zachraňovaní Židov nie sú uvedené. A kým som mal v rukách moc, št. bezpečnosť, HG atď. neprípustil som (ani napriek trom ostrým zákrokom ríšskej vlády u našej) aby sa pokračovalo vo vyvážaní, čo tiež nie je v rozsudku.“

List pokračuje o jeho zákrokoch pre záchranu svojich politických protivníkov, povstalcov, spojencov s Nemcami a končí (pozn. S. M):

Som zodpovedný za zatváranie, vyvážanie, za znemožňovanie činností politických odporcov proti štátu, ktorého vedúcim činiteľom som bol až do Povstania, ale nie za usmrcovanie ľudí. Prosím uvážiť, že som už 18 rokov vo väzení.

Valdice 23. august 1962
S úctou ALEXANDER MACH

Sťažnosť A. Macha Krajskému súdu v Bratislave z roku 1962

Moskvy, ako aj uznanie Slovenského štátu nielen de facto, lež i de iure Sovietskym sväzom, ešte predtým Poľskom, Maďarskom, Švajčiarskom, Talianskom, Nemeckom, Fínskom, Rumunskom, Bulharskom a i. europ. Štátmi a ako i ďalšími stalo sa v duchu medzinárodného práva.

Až keď po roku 1941 bola uznaná emigr. vláda čs., bola obnovená ČSR. Túto skutočnosť rozsudok nebral do úvahy, hoci pre posúdenie mojej hlavnej a prvej viny (rozbitie ČSR a vyhlásenie Slov. štátu) má zrejme svoj význam. Sl. členom Najv. súdu však sú jednak známe, jednak prístupné i tieto nové dôkazy z dokumentárne doloženej literatúry právnej a historickej. Sú to najmä hist. diela soviets-

moc Mussoliniho zasa Maďarsko, trhajúce slovenské územie na juhu, v obrane pred ďalším okyptením potážne úplným rozdelením Slovenska obrátiť sa o pomoc k Nemcom, ku Göringovi, i samému Hitlerovi, čo sme robili my temer v zúfalstve, je činom nie tak trestným ako sa to javilo potrebným hneď po vojne.

Podobne, pokiaľ ide o vyvážanie Židov do Poľska sú známe nové faktá (a dokumenty o nich prístupné Najvyššiemu súdu), že vláda Slov. republiky len pod tou podmienkou a v tom presvedčení súhlasila s vyvezením a dala vyvážať Židov, že budú usídlení v Poľsku, k čomu slov. vláda dala nemeckej vláde poukázať 100 miliónov Ks na účel usídľovania

Takmer do zabudnutia zapadla slávna rabínska škola ješiva v Nitre, nazývaná aj „židovským Vatikánom“. Bola to jediná funkčná ješiva v Európe počas 2. svetovej vojny. Nachádzala sa v časti Párovce, kde bola aj ortodoxná synagóga. Dnes je tam gymnázium. V komplexe sa nachádzalo okrem asi 200 žiakov niekoľko desiatok rabínov, učencov, hodnostárov z rôznych slovenských miest, a utečencov z Poľska. Nejasné infor-

STANISLAV MÁJEK

Ješiva v Nitre

mácie o jej pôsobení ma podnietili, aby som hľadal pramene o tejto inštitúcii. Z počiatku som našiel informácie len veľmi všeobecné, ale napokon sa mi dostali do rúk dokumenty, ktoré objasňujú jej pôsobenie počas vojny, kto ju chránil i prečo sa o nej mlčalo. Asi prvý, kto o nej písal, bol Peter Herzog v článku „Vatikán v Nitre“, ktorý uverejnil vo Věstníku židovských náboženských obcí v ČSSR r. 1977 a ktorý prikladám (dok. č. 1). Vyzdvihuje v ňom zásluhy rabínov S. D. Ungara a M. D. Weissmandla, ktorí stáli na čele ješivy. Zdá sa mu neuveriteľné, že v čase vyvražďovania židov v nacistických koncentračných táboroch existovala ješiva v Nitre do septembra 1944, a naviac javila sa potreba školenia duchovného dorastu, ktorý mal nahradiť deportovaných rabínov. To znamená, že na Slovensku mala zostať židovská komunita. Zásluhu na ochrane pripisuje P. Herzog účinnej pomoci nitrianskeho arcibiskupa Dr. Karola Kmeťka i ďalších osôb. To súhlasí, lebo existuje svedecká výpoveď riaditeľa biskupskej kancelárie Msgr. Andreja Patku, ktorý prehlásil, že bol prítomný na rozhovore dvoch rabínov s pánom arcibiskupom na Hrade v Nitre, ktorí ho prosili o pomoc, aby ďalej dostávali výnimky od prezidenta Dr. J. Tisu a aby slovenskí biskupi na neho vplývali, aby sa nevzdal prezidentskej funkcie, lebo vedia, že vtedy budú chránení. O tom, kto mal ešte zásluhu na ochrane ješivy som sa dozvedel len nedávno, keď mi Ing. K. Kubík poskytol rukopis svojho svokra Alexandra Macha k článku P. Herzoga a ktorý prikladám (dok. č. 2). Je prirodzené, ak Ješiva mohla existovať počas trvania Slovenskej republiky, museli za tým stáť významní činitelia štátu, ktorí rešpektovali autoritu arcibiskupa, ktorému aj A. Mach pripisuje najväčšie zásluhy. Arcibiskup pomohol Židom aj v ďalších prípadoch a to či išlo napríklad o prezidentské výnimky, alebo zastavenie deportácií.

O ješive a spomínaných dvoch významných rabínoch vyšlo niekoľko článkov v periodikách SME, Delete, i ďalších, ktoré som našiel aj na internete. Často sa citujú informácie lektora Múzea židovskej kultúry v Nitre Viktora Bohona. Michael Dov Weissmandl, zať Ungara, pôsobil nielen v ješive, ale bol aj kľúčovou postavou ilegálnej tzv. Pracovnej skupiny v Bratislave, ktorá stála za vznikom slovenských pracovných táborov (!), mala zabrániť deportáciám Židov do Poľska, a podieľala sa na organizo-

vaní prevádzkovej siete Židov. Mnohé akcie sa mu podarili, ale nezáujem a finančné nepodporenie Židov na Západe zabránilo mu pokúsiť sa realizovať Plán Európa na záchranu európskych Židov. Historik L. Lipscher v knihe „Židia v slovenskom štáte 1939 - 1945“ napísal: „Zodpovedným židovským činiteľom sa podarilo zriadenie židovských pracovných táborov, ale ich ďalšia existencia bola veľmi neistá.“ (s. 166) Vedeli, že tak budú chránení pred deportovaním. Osudy rabínov po predčasnom vypuknutí Povstania boli smutné. Rabín Ungar sa ukryl v liečebni pod Zoborom, čím sa vyhol poslednej deportácii organizovanej nemeckým gestapom, ktorá bola 5. septembra 1944. Obyvatelia ješivy odišli predtým na povstalecké územie, ktorých nasledoval aj Ungar. Zomrel však v horách krátko pred skončením vojny. Rabín Weissmandl bol s rodinou odvezený do Serede, odkiaľ ich Nemci transportovali do Poľska. Arcibiskup Kmeťko sa pokúsil zabrániť odvážaniu Židov z Nitry a okolia do Serede. V knihe V. Prečana: SNP - dokumenty, v depeši vyslanca dr. J. Kopeckého (dok. č. 351) sa píše: „Arcibiskup Kmeťko se pokúsil zakročiť u velitele německé posádky (1.12.1944 S.M.), který mu řekl, že proti gestapu nic nezmůže. Kmeťko šel ke gestapu, které řeklo, že vykonáva rozkazy a že nemůže nic měnit.“ Z transportu sa podarilo rabínovi vyskočiť a vrátiť sa do Bratislavy. Jeho manželka a deti zahynuli. Po vojne odišiel do USA, kde založil školu rabínov Yeshiva of Nitra, ktorá teraz sídli v Mount Kisco v štáte New York. Už len uvedené činy arcibiskupa Dr. K. Kmeťku si zaslúžia veľkú vďaka, ktorá by sa mala prejaviť aj verejne.

Na internete som našiel článok Emila Vojtanka, v ktorom opisuje strasti dvoch mladých študentov pražského FAMU, režiséra Petra Boku a scenáristu Martina Šmoka, ktorí chceli natočiť filmový dokument o Weissmandlovi. Podobný zámer mal v sedemdesiatych rokoch režisér Claud Lanzmann. S Weissmandlovými spolupracovníkmi natočil niekoľko rozhovorov a bol aj v ješive v Mount Kisco. Ale ako píše Vojtanek „Pak se však náhle odmlčel, a již nikdy s nikým s Weissmandlových přátel nekomunikoval. Podle jejich názoru to jednoznačně souviselo s finančním vstupem sionistických organizací do produkce Lanzmannova filmu, a jejich požadavkem vymazat Weissmandlovo jméno ze sionistické verze historie“. S podobným problémom sa stretli sami autori dokumentu, ale napokon sa im podarilo získať peniaze na dokončenie trojdielneho dokumentu z Národného fondu ČR. Film tvorili v rokoch 1994 - 1998 a ma názov „Medzi zaslepenými bláznami“. Keďže som film nevidel nemôžem sa vyjadriť, ako sa autorom podaril splniť svoj zámer

Dokument č. 1 „VATIKÁN“ V NITRE¹

Zdá sa skoro neuveriteľné, že uprostred najväčšieho nacistického protižidovského besnenia v okupovaných a pod nacistickým vplyvom sa nachádzajúcich zemiach, našlo sa doslova v srdci Európy nepatrné územie rabínskeho inštitútu s príľahlou záhradou a dvorom, kde tento vplyv nezasiahol a bolo pololegálnym chráneným územím, kde našlo dočasný azyl stovky židovských utečencov a bezprizorných. Ako k tomu vlastne došlo?

Zásluhou bývalého nitrianskeho rabína S. D. Ungara a jeho zaťa², ktorí boli vedúcimi osobnosťami rabínskeho učilišťa (Ješiva) v Nitre³ podarilo sa ako jedinému na Slovensku uchovať plynulú prevádzku tohto učilišťa až do vypuknutia Slovenského národného povstania v septembri 1944. Znie paradoxne, že v čase keď prichádzali správy o hromadnom vyvražďovaní židov v nacistických koncentračných táborech, javila sa potreba školenia duchovného dorastu za účinnej pomoci hradu (sídlo nitrianskeho biskupa)⁴ a umierneného ľudáckeho starostu Františka Mojtu. Došlo k tichej dohode, že územie rabínskej školy bude chránené od protižidovských zásahov a prevádzka učilišťa bude nerušená pokračovať. Prípadné nebezpečie zo strany radikálnych gardistických živlov bude predom signalizované a rabín mal byť predom upozornený na nebezpečie. Táto neutralita rabínskeho učilišťa (odtiaľ názov „Vatikán“⁵) bola rešpektovaná a dodržovaná za súčinnosti zložky domáceho odboja (kanovník Cvinček), ako aj ľudáckeho protirežimového krídla.

Chýr o ochrannom území nitrianskej rabínskej školy sa rozniesol po celom Slovensku a tak sa stalo stredisko aj dočasným domovom mnohých utečencov a prenasledovaných, ktorým hrozila deportácia. Bolo treba vybaviť „Vatikán“ sociálnym a stravovacím zariadením, čo sa pokiaľ možno čiastočným narušením výuky, podarilo samozrejme v obmedzenej a skromnej forme. Vo „Vatikáne“ sa stretávali známi, prichádzali tam správy o rodinných príslušníkoch, odtiaľ sa organizovali útoky a zabezpečovali úkryty (bunkre) pre prenasledovaných. Vo dne v noci pulzoval život, ľudia prichádzali a odchádzali, spalo sa na každom voľnom miestečku, ale nestalo sa, aby došlo k vážnejšiemu zásahu zo strany miestnych orgánov. To sa stalo až príchodom nacistických vojsk do Nitry koncom septembra 1944, keď už nebolo možné toto územie a jeho „neutralitu“ zachovať. Osud dočasných i stálych obyvateľov sa naplnil, tí mladší sa začlenili do slovenského národného povstania, ostatní hľadali záchranu v dočasne oslobodenom území v okolí Banskej Bystrice,

mnohí padli do rúk nacistov a boli odvlečení do koncentrákov, odkiaľ sa vo väčšine nevrátili. Sám organizátor a duša celého podniku rabín S. D. Ungar podlieha útrapám po úteku na stredné Slovensko a po oslobodení boli jeho telesné pozostatky prenesené a uložené v jeho rodisku v Piešťanoch.

PETER HERZOG

POZNÁMKY:

1/ Uverejnil *Věstník židovských náboženských obcí v ČSSR, ročník XX-XII., březen 1977, s. 6. Dokument poskytol Ing. K. Kubík z vlastného archívu*

2/ *Zaťom rabína Ungara bol rabín Michael Dov Weissmandl.*

3/ *V Nitre - Párovciach na mieste dnešného gymnázia stála ortodoxná synagoga a vedľa nej rabínska škola ješiva. Pozostávala z komplexu budov, ktorým hovorili židovský Vatikán.*

4/ *Ide o Dr. Karola Kmeťka. Za biskupa bol menovaný r. 1920 a za arcibiskupa r. 1944.*

5/ „Vatikán“ - symbolické označenie ochrany Katolíckou cirkvou

Dokument č. 2 REAKCIA ALEXANDRA MACHA NA ČLÁNOK „VATIKÁN“ V NITRE¹

K článku *Věstníka žid. nábož. obcí v ČSSR, r. XXXII. březen 1977, s. 6.*

Rabínske učilište v Nitre nemohlo fungovať bez súhlasu min. vnútra. I okr. náčelník i starosta mesta, ak ešte žijú, môžu o tom vydať svedectvo. Kanovník Cvinček nemal taký vliv, ani takú moc, aby mohol túto akciu podporovať alebo ju chrániť. Tým menej tu mohli niečo urobiť zložky domáceho odboja, alebo „protirežimové krídlo ľudácke“.

Podrobnosti pozná p. Ďurček, profesor a vlivný funkcionár HG, o ktorom možno povedať, že patril k tzv. radikálnej skupine HG v Nitre. Hlavným ochrancom učilišťa bol ndp. biskup, neskoršie arcibiskup Karol

Kmeťko a nitriansky župan Štefan Haššík. O učilišti musel vedieť i nebohý prezident Tiso, ale presne to neviem.

Podobných, ba ešte významnejších akcií bolo na Slovensku viac. Napr. v kúpeľoch Výchne pri Ban. Štiavnici bolo stredisko² pre Židov zo zahraničia, ktorí utiekli na Slovensko. Vzniklo z iniciatívy A. Tyrolera³, pôv. Žida, môjho starého priateľa, a cez neho bolo pod ochranou príslušných orgánov min. vnútra. Keď z Maďarska v r. 1944 vyvážali Židov (hoci sa už vedelo, čo ich čaká) boli im otvorené cesty legálne cez slovenské vyslanectvo⁴ v Budapešti, ale i nelegálne dostať sa na Slovensko a tu boli chránení. Maď. vláda, jej minister vnútra Gejza Gábor, zakročoval proti nášmu zastupiteľstvu, sťažoval sa dokonca až v Berlíne, že slovenská vláda chráni Židov, umožňuje im útek na Slovensko atď. Bol z toho konflikt. Nem. vyslanec Ludin bol v tej veci u mňa. Sú o tom dokumenty. Za SNP tieto strediská, pokiaľ sa o nich dozvedeli nacisti, boli rozprášané.

Na zač. roku 1943 vysídľovanie Židov zo Slovenska bolo

zastavené⁵. Sú o tom dôkazy v súdnych spisoch procesu Tiso a spol., v diplomatických nótach atď. Čítal som o nich v historických prácach.

v. r. ALEXANDER MACH

POZNÁMKY:

1/ *Prepis z rukopisu A. Macha, ktorý poskytol Ing. Karol Kubík z osobného archívu.*

2/ *Do strediska vo Výchniach prišla 10. februára 1940 veľká skupina Židov (asi 180) z nemeckého koncentračného tábora v hornosliezskom meste Sosnowic - Bendzin, čo povolil vtedajší minister vnútra Ferdinand Ďurčanský. Tým sa Židia zachránili. Píše o tom Ladislav Lipscher v knihe „Židia v slovenskom štáte 1939 - 1945“ (1992), s. 53-54.*

3/ *Alexander Tyroler : nar. 19. 10.1891 vo Sv. Križi n/Hronom, zomrel 3. 2. 1973 v Budapešti. Bol šachovým majstrom a zúčastnil sa niekoľkých olympiád.*

4/ *Vyslancom v Maďarsku bol Dr. Ján Spišiak, nositeľ vyznamenania Jad Vašem - Spravodlivý medzi národmi.*

5/ *Deportácie boli zastavené v októbri 1942, keď 20. októbra odišiel posledný transport. Deportácie po potlačení Povstania boli v režii Nemcov, proti čomu oficiálne protestovala slovenská vláda. Nemci to nerešpektovali.*

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Na konci VIII. a začiatku IX. storočia sa v podmienkach urputného zápasu s Arabmi ujímajú vlády v Gruzínsku králi z rodu Bagrationovcov a v Arménsku z rodu Bagratuniovcov. Ich hlavným cieľom bolo vyhnanie Arabov. V erbe Bagratuniovcov je zobrazená Spasiteľova trňová koruna. To nie je iba pripomenutie skutočnosti, že dynastia pochádza od proroka Dávida, žalmistu, z ktorého rodu pochádzal Kristus. Ale je to aj proctvo, znak toho, že kráľovský diadém sa často stáva trňovou korunou, mučeníckym skutkom za Ježiša a mučeníckym údelom za národ. V tom čase boj proti Arabom v Európe prebiehal pod vedením dynastie franských kráľov Merovejovcov.

Roku 732 arabské vojská (Európania ich podobne ako i seldžuckých Turkov, nazývali saraceni) pod vedením Abdula Rahmana prešli cez Pyreneje a vtrhli do Francúzska. Po obsadení Bordeaux a zničení kresťanských chrámov tiahli na sever k Poitiers. Neďaleko tohto mesta sa zrazili s armádou Frankov pod vedením starého otca Karola veľkého, Karlom Martelom, ktorý bol v tom čase majordómom (správcom) kráľovského paláca jedného z monarchov z dynastie Merovejovcov. V krvavej bitke Arabi utrpeli porážku a Frankovia zachránili Európu od ich vpádu a ďalšieho postupu do vnútrozemia. Arabi sa museli stiahnuť späť do Španielska, ktoré obsadili na počiatku VIII. storočia. Treba poznamenať, že veľkú úlohu v boji s Arabmi v tom čase zohrala franská kónská jazda. Napriek tomu však v rukách arabov zostala nevelká časť južnej Gálie, Septimánia s mestom Narbonne.

Z toho možno usudzovať, že slávny grál sa dostal do správnych rúk. Veď gruzínsky kráľ Dávid IV. patrili k rodu Bagrationovcov a genealogicky svoj rodokmeň odvodzoval od kráľa a proroka Dávida. O tom museli vedieť aj križiaci a Cirkev. Veď ku kultúrnym a náboženským stykom kresťanov západu a východu dochádzalo práve v Jeruzaleme, ešte dávno pred križiackymi výpravami. Gruzínci tam stavali kostoly a kláštory. Najznámejším bol v tom čase v Jeruzaleme gruzínsky kláštor Svätého Kríža, ktorý pôsobil už v V. a VI. storočí. Ako sme už spomenuli, v tomto kláštore boli pochovaní templári a práve rád templárov tento kláštor najväčšmi podporoval. Možno z toho teda vyvodit', že dvomi stratenými kmeňmi Izraela z dvanástich sú kráľovské dynastie Bagrationovcov a Bagratuniovcov a Merovejovcov vo Francúzsku.

Gruzínsky kráľ Dávid IV. bol začiatkom XII. storočia najväčším spojencom križiakov na východe. Mal zákonné právo vlastniť svätý grál, veď Merovejci v tom čase už stratili franský trón, hoci niektorí ich predstavitelia boli ešte nažive. Ak máme veriť tvrdeniu, že svätý grál bol nájdený templármi, mohol sa dostať iba do rúk legitímnych dedičov, akými bol Dávid IV., a to o to viac, že v Palestíne roku 1119

- 1120 Seldžukovia na čele s Ilghazim zvýšili tlak na kresťanov. Niekoľkokrát dokonca porazili križiakov a kresťanské štáty vo Svätej zemi sa ocitli v zložitej situácii. Preto jeruzalemský kráľ Balduin II., ako uvádzajú gruzínske kroniky, tajne navštívil svojho spojenca Dávida IV. Mal udržiavať v tajnosti plány svojich budúcich spoločných postupov s gruzínskym kráľom, potajomky preniesť do Gruzínska kontingent križiakov a potajomky preniesť aj ten najvzácnejší poklad - svätý grál.

Na tesné spojenie symboliky svätého grálu a Gruzínska poukázal prvý prezident Gruzínska v roku 1991-1992, vedec, doktor filológie Zviad Gamsachurdia, ktorý zdôrazňoval, že „na gruzínskych freskách sa veľmi často nachádza motív grálu. Tento motív vidíme v Gelati (chrám postavený za vlády Dávida IV. pri Kutaisi), ktorý bol, ako je známe, oporou pravoslavia, uchovávatel'a svätého grálu. V Gruzínsku sa kresťanstvo grálu preplietá s pravoslávím.“ „V tom čase sa grál spája s gruzínskou kultúrou, folklórom, národnými dejinami. Základné motívy fresiek v Gelati sú spojené s čašou grálu.“ (Z. Gamsachurdia, Duchovné poslanie Gruzínska, Tbilisi, 1990.)

Nemecký vedec Hermann von Skerst vo svojej knihe Chrám grálu na Kaukaze s podtitulom Prakerst'anstvo v Arménsku a Gruzínsku (Der Gralstempel im Kaukasus. Urchristentum in Armenien und Georgien), predpokladá existenciu chrámov grálu na Kaukaze. Okrem iného, keď analyzuje legendu o stavbe chrámu Sveticchoveli (mesto Mccheta, predmestie

Tbilisi) hovorí, že v podobe krvi vytekajúcej z rán Spasiteľa na Golgote, došlo k mystickému zjednoteniu Krista so zemou. Éterické a astrálne telo Ježišovo, jeho ikona

MERAB SURGULADZE

Vznik rytierskych rádov

„Ja“ mnohostranne a v mnohých podobách existuje v duchovnom svete. Tieto motívy môžeme stretnúť aj u svätého Augustína, svätého Tomáša Akvinského, svätého Františka z Assisi a podobe. Podľa Skerstovej mienky sa nachádzajú aj u svätej Niny, ktorá priniesla do Gruzínska kresťanstvo. Práve podľa jej rozhodnutia postavili chrám Sveticchoveli na mieste, kde bol uložený plášť Ježiša Krista. A to je dôvod, prečo Skerst považuje Sveticchoveli za chrám grálu.

A. Ruseckij a O. Dorochinová tvrdia nasledovne: „Je fakt, že okolo Kaukazu dochádza k interferencii symbolov definujúcich filozofiu a ideológiu vedomej činnosti človeka, ktorá niekedy presahuje

do politických a vojenských udalostí. Politická symbolika spojená s Kaukazom mala vplyv po celé tisícročia a jej vplyv trvá dodnes, niekedy dokonca nabera nebezpečné podoby v sfére medzinárodných vzťahov. Na druhej strane je však práve ona unikátnym nevyčerpatelným zdrojom schopným obnovy a poskytuje pozitívne výsledky v prospech človeka. Práve preto, aby sme sa vyhli negatívnym dôsledkom, je dôležité monitorovať toho, kto tieto symboly kontroluje a ako ich využíva (A. Ruseckij, O. Dorochina. Archipelag Kavkaz - mify i realnie motivy. 2009, str. 53).“

Veľmi zaujímavé spojenie nemeckého národného socializmu a

našej. Dodnes sa na mnohých gruzínskych chrámoch zachovali zobrazenia svastiky a posvätného vtáka fénixa, symbolu večného znovuzrodenia. Nehovoriac o tom, že tento znak predstavuje písmeno gruzínskej abecedy. Navyše sa Kaukaz od najstarších čias spája s čímsi veľmi posvätným a záhadným. Mýty a legendy na túto tému sa dajú nájsť prakticky vo všetkých kultúrach sveta.

Potvrdenia o pôvode dynastie Bagrationovcov od legendárnych kráľov Dávida a Šalamúna sa prepletajú s povestami o Gruzínsku a o údele Matky Božej a tiež aj o tom, že gruzínska cirkev uchováva Pánovu čašu. V tomto zmysle mal celý rod Bagrationovcov dôvod považovať sa za vyvolených Božou Matkou, patrónkou Gruzínska, ktorá sem vyslala hlásať apoštolov Ondreja a Šimona. Božia Matka bola tiež ochrankyňou priorstva Si-

onu a templárov, ktoré zohrali veľkú úlohu pri ceste templárov do Gruzínska. Obzvlášť treba brať na vedomie fakt, že svätá Nina, ktorá hlásala a rozšírila kresťanstvo v Gruzínsku (jej ochrankyňou v tomto svätom poslaní bola Matka Božia), bola dcérou Zabolona. Zabolon bol strýkom Juraja, náčelníka osobnej stráže cisára Diokleciána, ktorý tiež podstúpil za vyznávanie kresťanstva mučenícku smrť. Neskôr bol vyhlásený za svätého. Svätý Juraj je patrónom Gruzínska a uctieva sa od najstarších čias. Sám Zabolon stál na čele vojska cisára Maximiána. Keď Galovia vtrhli na územie impéria a prešli cez Alpy do údolia rieky Po,

Zabolon im však uštedril porážku. Mnoho z nich zajal, vrátane kráľa a veľmožov a na rozkaz cisára ich mali popraviť.

Odsúdení Galovia požiadali Zabolona, aby smeli prijať kresťanstvo a až tak podstúpiť smrť. Keď sa uskutočnili všetky nevyhnuté procesy, pokrstení Frankovia (Galovia) kráčali bez strachu na popravisko. Žiadali priviesť katov, ktorí by naplnili rozsudok. Dojatý týmto gestom a nadšený silou kresťanskej viery, požiadala Zabolon cisára, aby zajatcov nechal nažive. Cisár súhlasil. Oslobodení zajatci na čele so svojim kráľom prosili Zabolona, aby priniesol do ich vlasti Kristovu vieru. A tak Zabolon spolu s kňazmi, ktorých mu určil patriarcha, starostlivo spolupracoval na pokrstení Frankov. Týmto činom boli svätá Nina a jej otec šíriteľmi kresťanskej viery v Gruzínsku a vo Franskej ríši. A o tom museli vedieť aj európski križiaci, keď sa vybrali do Gruzínska.

Kaukazu, ktoré si zasluhuje pozornosť, sa uvádza v knihe čečenského autora Deniho Baksana „Satanove stopy na utajených cestách dejín“. Tvrdí nasledujúce: „Dva najvyššie vrcholy Kaukazu Elbrus a Kazbegi boli vyhlásené za sväté hory Árijcov, za majáky ukazujúce cestu do ich pravlasti.“ Podľa legiend sa táto pravlast' nachádzala na Kaukaze a volala sa Valhala. Bola miestom, kde žili hrdinskí predkovia starých Germánov. Žiada sa zdôrazniť, že gruzínsky historik Leonti Mroveli starých gruzínskych kráľov nazýva z akýchsi dôvodov kráľmi územia Arian-Kartli. Je známe, že starý názov Iránu sa prekladá zo sanskritu ako „Aryan-Aryanan“, teda zem Árijcov. Slovo „árya“ teda poukazuje na ich priamu väzbu so záhadnými Árijcami, ktorí vo vzdialenej minulosti osídlili našu planétu a podľa mienky niektorých výskumníkov ju osídľujú doteraz a ich civilizácia v mnohom prevyšuje úroveň